

PRILOZI O SREDNJEVJEKOVNOM TEKSTILU U TROGIRU PRIJEDLOG ZA LOKALNU VEZILAČKU RADIONICU

Zoraida Demori Staničić

UDK: 745.52 (497.5 Trogir) "13/14"
Izvorni znanstveni rad
Zoraida Demori Staničić
Ministarstvo kulture
Konzervatorski odjel u Splitu

Obrađuje se srednjovjekovna mitra iz Trogira ukrašena vezom, dragim kamenjem i minijaturama ispod gorskog kristala. Uz analizu stila i povijesnog konteksta, datira se u drugu četvrtinu 14. stoljeća i pripisuje venecijanskim radionicama. Na temelju sačuvanih pokrivala ambona u trogirskoj katedrali, Muzeju za umjetnost i obrt te Povijesnom muzeju Hrvatske, utvrđuje se djelatnost vezilačke radionice u Trogiru u 14. i 15. stoljeću.

U riznici trogirске katedrale, u kojoj se stoljećima čuvaju dragocjene umjetnine od srebra i zlata, nalazi se i velik broj liturgijskih predmeta od tekstila.¹ Trogirani su se i u prošlosti usmenom predajom i pisanom riječi dičili raskošnim paramentama koje su vezivali uz boravak kralja Bele IV. u svom gradu 1242. godine. Ni povjesnik Ivan Lucić, iznoseći povijest grada, nije mogao zaobići tu legendu.² U svojoj knjizi donosi prijepis i interpretaciju kićenog nadgrobnoг natpisa u stihovima s grobnice Belinog unuka Vilima, koja se nalazila u katedrali pred oltarom. Stihovi među ostalim izražavaju divljenje prema carskoj odjeći a među kojima je i distih pun udivljenja prema carskom ruhu koje je princ ostavio crkvi.

¹ U nekoliko popisa riznice (najstariji iz 1517. godine) uz srebro i zlato nabrajaju se i misnice, dalmatike, plaševi i ostali dijelovi crkvenog ruha. Prvi izdvojeni popis tekstila potječe iz 1667. godine. N. BEZIĆ-BOŽANIĆ, "Prilog poznavanju riznice trogirске katedrale", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 21 (*Fiskovićev zbornik I*) Split 1980: 403-410; Popise i opise liturgijskih predmeta u katedrali među kojima i predmete od tekstila iscrpno donosi prema vizitacijama trogirске katedrale C. FISKOVIĆ, *Opis trogirске katedrale iz XVIII. stoljeća*, Split 1940; *Tesori della Croazia*, kat. izložbe, Venezia 2001 (s cjelokupnom starijom literaturom)

² I. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*. Split 1979: 158-159:*Qualia ecclesiae tullit ornamenta/ ex imperiabilis pannis vestimenta*.... Iz ovog se natpisa vidi ne samo to kako je Vilim bio unuk kralja Bele, već saznajemo i o carskom ruhu za koje predaja veli da je ostalo u crkvi, te o tom svjedoči jedan vrlo bogati pluvijal sav izvezen zlatom, koji su

Od 13. stoljeća bilježe se mnogi legati trogirskoj katedrali, među kojima su i brojni tekstilni predmeti. Godine 1370. trogirski biskup Nikola Kažotić ostavlja katedrali srebrni pastoral, crkveno posude te mitru i crkvenu odjeću.³

Oporuka biskupa Kažotića od 20. XI. 1370. sačuvana je u prijepisu iz 1371. godine. Pokretnu i nepokretnu imovinu ostavlja obitelji i trogirskim crkvama. Među nizom predmeta navode se pastoral i mitra za koje utvrđuje posebne uvjete čuvanja.⁴

Dominikanac Toma Paruta Tomasini, trogirski biskup od 1426. do 1435. godine, prije nego je otišao u Maceratu, a potom u Feltre i Belluno, 1443. oporukom je ostavio paramente trogirskoj katedrali.⁵ U oporuci se navodi dvade-

upotrebljavali carigradski carevi, a koji se vidi u katedrali. Lako je prepoznati da je to bila neka druga vrst odjeće, pa se u stvari tu radi o pomnjivo složenim komadima s dodatkom jedne zlatom izvezene trake i zlatom izvezene kukuljice od čega je napravljen najbogatiji pluvijal što postoji u Pokrajini." Vilim je u Trogiru umro 1242. i bio sahranjen pred glavnim oltarom. Natpis je izgubljen u kasnijim popločavanjima katedrale. Kukuljica koju spominje najvjerojatnije je ona s likom sv. Martina izvezena zlatom i perlama datirana na početak 16. stoljeća. O njoj opširnije R. EITELBERGER, *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens*, Wien 1884: 227; I. DELALLE, *Trogir vodič po historiji umjetnosti i životu*, Trogir 1936: 65; C. FISKOVIĆ, (1): 21, 58; C. FISKOVIĆ, "Umjetničke veze Mađarske i Dalmacije u srednjem vijeku i renesansi", *Mogućnosti* 4-5, Split 1965: 498; N. BEZIĆ-BOŽANIĆ, "Renesansno crkveno srebro u trogirskoj stolnici", *Ivan Duknović i njegovo doba*, zbornik radova, Trogir 1996: 151-153; *Tesori della Croazia*, 155-157.

³ *Aedi vero cathedrali lituum episcopalem argenteum, mitram margaritis ac gemmis insignem, vestes sacerdotales, cruces, & vasa itidem ex argento legavit.* D. FARLATI, *Illyrici sacri IV*, Venecija 1759: 392.

⁴ *Item reliquit ecclesie Sancti Laurentii et Sancti Iohannis omnia paramenta solepnissima, et alia que pertinent ad dignitatem prelati mitram et baculum pastorem de argento pro anima sua et suorum mortuorum cum hac conditione quod dicta paramenta mitra et baculum pastorale poni et saluari debeant in quadam capsella que habeat duas claves. De quibusduabus clauibus commune Tragurii tenere debeat clauam unam et capitulum Traguriensis ecclesiae aliam clauam. Et quod prelatus qui pro tempore erit nullo modo possit nec valeat ipsa paramenta mitram et baculum pastorem in sua potestate habere nisi tantum in diuinis ofitiis celebrandis et in procesionibus que fii in festo Sancti Laurentii, Sancti Iohannis et Corporis Christi et quod de ciuitate Tragurii dicta paramenta mitra et baculum pastorale nullo modo causa uel ingenio extrahi debeant, nisi ut dictum est, in tribus festiuitatibus supradictis.* M. KARBIĆ, Z. LADIĆ "Oporuke stanovnika grada Trogira u Arhivu HAZU", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 43, Zagreb-Zadar 2001: 205.

⁵ *Nos Thomas Dei gratia ac Apostolicae Sedis Felternsis et Bellunensis Episcopus atque Comes, olim vero Traguriensis, ex singulari devotione, quam gerimus ad dictam Ecclesiam Traguriensem, cui circa undecim annos presuimus, libere, sponte, et ex mera devotione dicta ecclesia donauimus inter vivos unum paramentum fulcitum de zetani Cremensi raso, scilicet pluviale, planetam, dalmaticam, et strictam cum frisiis recamatis, cum diversis historiis vitae D. N. Jesu Christi, et Beatae Mariae. Gramite vero, et friseti sunt texti di auro fino, et pluviale et planeta sunt suffulta de taffeta cremesi, dalmatica vero et stricta sunt suffulta de tela rubea. Item unum aliud paramnetum completum de panno serifico albo damaschino, scilicet palnetam, dalmaticam et strictam cum gramitis de panno aureo fino, et habet frisum recamatum cum etc. Item duo pluvialia de zetani velludato viridi figurato, cum frisiis recamatis diversis historiis vitae Domini nostri Jesu Christi. Item duo pluvialia de damaschino albo cum frisiis de sindone de grana torto recamata com figuris etc. Item unum paramentum fulcitum de*

setak pluvijala, alba, dalmatika, misnica i pluvijala od različitih dragocjenih materijala, od kojih su mnoge ukrašene vezom.⁶

Biskupa Ivana Pavla Garzonija 1663. godine impresionira brojnost ruha u sakristiji, što ističe Kongregaciji opisujući trogirsku katedralu i biskupiju.⁷

Biskup Ivan Andreis (1676 - 1681). dariva misno ruho (označeno grbom ono je i danas izloženo u sakristiji uz biskupov portret),⁸ kao i biskupi Josip Caccia 1731. godine⁹ i njegov nasljednik Jeronim Fondra.¹⁰

I kasniji su biskupi, Belglava, Pinelli, Skakoc, darovali ruho trogirskoj katedrali.¹¹ Tako se stoljećima stalno obogaćivao fond u kojem je sačuvan velik broj misnica, dalmatika, pluvijala i ostalih dijelova misnog ruha i opreme u rasponu od 14. do 19. stoljeća.¹²

*damaschino nigro brocato cum rosis aureis et floribus rubeis, scilicet planetam, dalmaticam, et strictam cum frisiis et gramitis de auro de Colonia in campo rubeo. Item unum pluviale de damaschino turchino cum frasio lato intexto auro de Colonia in campo rubeo. Item sex Albas cum diversis gramitis, et duabus stolis cum tribus manipulis de zetani velludato viridi. Item unum pluviale de damaschino turchino cum frasio lato de auro de Colonia intexto azzuro. Haec autem omnia paramenta volumus, quod sint praefatae ecclesiae hiis conditionibus, quod sint ad perpetuam usuram ipsius ecclesiae cathedralis, nec possint quovis modo vendi, alienari, nec impignorari, nec quocumque extra mutuari; sed quousque vixerit Ven. vir noster dilectissimus filius Presbyter Marinus Zusdinich Canonicus dictae Traguriensis ecclesiae, aut aliqua ex ejus germanis, quae singularem devotionem habent ad ipsam ecclesiam, uno cum dicto germano suo conservent, et bene custodiant ornamenta ipsius ecclesiae, sicut dicta paramenta sub custodia et conservatione ipsorum germanorum, et sororum, excepto quod si quando factum fuerit decens armarium in dicta ecclesia pro conservatione horum et aliorum paramentorum ipsius ecclesiae, si dicto Presbytero Marino videbitur, tunc ponantur in dicto armario. D. FARLATI, (3): 401-405. Prije Trogira bio je biskup u istarskom Novigradu i Puli. Zaslužan je za osnivanje dominikanskog samostana sv. Križa na Čiovu. S. KRASIĆ, "Dominikanski samostan sv. Križa na Čiovu (1432-1852)", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 31*, Split 1991: 81-83.*

⁶ D. FARLATI (3):404. Hvarski biskup istog imena i prezimena Toma Tomasini (1429-1463), apostolski legat u Bosni protiv hereze, sudionik firentinskog koncila, također oporučno hvarskoj stolnici ostavlja svoje knjige i misno ruho među kojim se posebno ističe ukrašena mitra optočena zlatom. I župskoj crkvi u Nerežišćima na Braču ostavlja misnicu i dalmatiku zelene boje te jedan pluvijal iz benediktinske crkve u Komiži. D. DOMANČIĆ, "Ostavština hvarskog biskupa Tome Tomasinija iz 1461. godine", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 32 (Prijatelj zbornik I)* Split 1992: 553-561; D. FARLATI, (3): 255-263.

⁷ *Multa sunt ilii pluvialia, planetae...* D. FARLATI (3): 432.

⁸ C. FISKOVIĆ (1): 20.

⁹ *...et ornamenta mittere solebat; inter cetera duas vestes sacerdotales magni pretii, alteram ex auro textili, alteram acu pictam, et aureis, sericis, argenteis floribus distinctam; itemque integrum apparatus et ornatum pontificalem.* C. FISKOVIĆ (1): 21.

¹⁰ *...insigne illud et magni pretii fuit, duae videlicet togae pontificales (quae pluvialia vocant) una vestis sacerdotalis, ac ministrorum sollempnibus sacris operantum quatuor tunicae: omnes ex auro, magnificas sane et praeclaris operibus contextae.* D. FARLATI (3): 445.

¹¹ V. CELIO CEGA, *La chiesa di Traù descritta nell'anno 1854*, Split 1855: 51.

¹² Najpotpuniji opis katedrale i popis cjelokupnog sadržaja riznice sačuvan je u biskupskim vizitacijama biskupa Didaka Manole 1756. i 1759. godine. Prijepis uz komentare donosi C. FISKOVIĆ (1).

U intarziranim ormarima sakristije, koje je 1457. izradio Grgur Vidov, vrsnoćom i starošću odavna se isticala ukrašena biskupska mitra. Taj dragocjeni predmet, od crvenog rezanog baršuna s apliciranim svilenim našivcima izvezenim svilenom i zlatnom niti, ukrašen biserjem, poludragim kamenjem i gemama od staklene paste, s oslikanim medaljonima u tehnici tempere na pergameni i s pokrovom od gorskog kristala, jedinstveni je primjerak primijenjenih umjetnosti.

Mitru je 1960. godine analizirao V. Đurić.¹³ Izlagana je na izložbama Romaničko slikarstvo u Hrvatskoj u Zagrebu i Splitu¹⁴ I *Tesori della Croazia* u Veneciji 2001.¹⁵ te *Umjetničko blago Trogira*¹⁶ u Zagrebu 2002.

Mitra je plitka, gotovo trokutnog oblika, skrojena od crvenog rezanog baršuna koji je samo djelomice sačuvan. Podstava je lanena, u više slojeva. S lica i naličja ukrašena je vezom na crvenom svilenom taftu. Na poledini su prišivene dvije trake.

S lica je u donjem dijelu široka našivena traka od crvene svile, izvezena zlatnim i svilenim raznobojnim nitima te ukrašena biserima. Razvijene svinute vitice s listovima vinove loze ispunjavaju prostor izmjenjujući se s razlistalim gotizirajućim medaljonima. Spajaju se u središnjem cvijetu izvezenom zlatnom niti i ukrašenom biserima, u kojem je upisan križ. U tri medaljona među viticama izvezena su poprsja svetaca koji su označeni bisernim aureolama, između četiri zvijezde od sitnih bisera. Središnji je lik okrunjen bisernom krunom u aureoli s križem od bisernih zrnaca u podignutoj ruci. Vez svilom koji je ispunjavao inkarnat je oštećen, dok je djelomice sačuvana smeđa svila kojom su izvezene kose i brade. Obrisne linije likova izvezene su zelenom i crvenom svilom, aureole i ornamenti izvezeni su zlatnom niti u više različitih bodova. Zbog stupnja oštećenja nemoguće je utvrditi jesu li svi likovi imali biserne krune i križeve, ili je naglašen samo središnji lik pod Kristovim prikazom?

U sredini gornjeg trokutastog dijela mitre aplicirano je centralno polje od crvene svile oblika uspravnog pravokutnika s trokutnim završetkom. Uokviruje ga vijenac zlatnih pločica s ovalnim brušenim gemama, prišivenih kroz rupice za podlogu, dok je u uglovima veće kvadratično drago kamenje koje je aplicirano i po baršunastoj podlozi mitre. Na crvenoj je svili zlatnim i raznobojnim svilenim nitima izvezena Bogorodica s Djetetom u edikuli spoljoštenog trodijelnoga gotičkog luka s razlistalim stupovima. Bogorodica je prikazana uspravno, s Djetetom na desnoj strani u shemi Glykofilouse. Isus se privija uz majku hvatajući je za plašt.

¹³ V. ĐURIĆ, "Vizantijske i italovizantijske starine u Dalmaciji", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 12, Split 1960: 124-135. O mitri su još pisali: I. DELALLE (2): 65; P. TOESCA, *Il Trecento*, Torino, 1951: 877-878; L.J. KARAMAN *Pregled umjetnosti u Dalmaciji*, Zagreb 1952: 47-48; I. FISKOVIĆ "Gotička kultura Trogira", *Mogućnosti* 10-1, Split 1987: 1063.

¹⁴ I. FISKOVIĆ, *Romaničko slikarstvo u Hrvatskoj*, kat. izložbe, Zagreb 198: 117, 118, 137. kat. 25;

¹⁵ *Tesori della Croazia*, 150-152. Prije izložbe mitru je u restauratorskoj radionici za tekstil u Opificio delle Pietre Dure u Firenzi restaurirala Susanna Conti sa suradnicima.

¹⁶ *Umjetničko blago Trogira*, kat. izložbe Zagreb 2002: 65, kat. 67.

Mitra, avers, Trogir, riznica katedrale

Odjeća im je izvezena zlatom, te modrom i zelenom svilom u preklopima nabora. Oko glava opisane su aureole izvedene sitnim biserima, dok je Bogorodica okrunjena krunom. Inkarnat lica svjetloružičastom svilom je oštećen.

Polje s Bogorodicom i Djetetom flankiraju okrugli zlatni medaljoni koji su kroz posebne rupice prišiveni za podlogu. Uokvireni su vijencem sitnih zubaca i okruglih raznobojnih gema. Prekriveni su kristalom koji zaštićuje minijature slikane živim bojama na zlatnoj pozadini, okružene nizom sitnih bisera koji je odjeljuje od crvene obrubne trake. Minijature su naslikane temperom na pergameni. Lijeva prikazuje Isusa Krista kako držeći Evandelje blagoslivlja. Označen je natpisom IC XC. Desna prikazuje krilatog vola sv. Luke. Imaju aureole također sastavljene od bisera. Problem ikonografskog sučeljavanja Isusa i vola sv. Luke nije dovoljno jasan. Po uobičajenim bismo pravilima očekivali Ivanovog orla, no Kristov je lik eksplicitno naglašen. Ostaje otvorenim radi li se o banalnoj pogrešnoj zamjeni, nedostatku odgovarajuće minijature ili pak o posebnoj narudžbi (uz isticanje veze Ivanovog evanđelja i Krista Logosa)?

Na poledini mitre, koja je potpuno identična prednjoj strani, u donjem je obrubnom pojasu niz svetaca koje je teško raspoznati. Središnji lik je frontalno postavljen, kratke smeđe brade i po tipologiji možda odgovara sv. Petru. Bočni likovi imaju lagano nagnute glave prema sredini kompozicije. U središnjoj je edikuli kao pandan Bogorodici s aversa vertikalno postavljeni komad crvene svile s prikazom Krista okrunjenog krunom iznad aureole. U slikanim su medaljonima pod kristalom na toj strani mitre minijature krilatog lava sv. Marka i anđela sv. Mateja. Medaljon s likom lava sve do restauriranja bio je nakrivljen udesno, što svjedoči o njegovom otvaranju i pomicanju. Na toj strani nedostaje niz zlatnih pločica s gemama.

Mitra, revers, Trogir, riznica katedrale

Vez s likom Bogorodice s Djetetom na aversu, Trogir, riznica katedrale

Na poledini mitre prišivene su dvije trake (infule, lat. *fanones*) od crvenog baršuna, na koje su grubim bodom aplicirane zlatne vezene trake ukrašene reljefnim geometrijskim ornamentom. Trake se prema dnu trapezasto šire, ukrašene su izvezenom zlatnom viticom koja se oblikuje u cvijet ljiljana obrubljen perlicama. Desna traka ima djelomice sačuvane učvorene resice od zlatne niti. Aplicirane zlatne trake na infulama kasnija su intervencija koja se razlikuje od trapezastih

Vez s likom Krista na reversu, Trogir, riznica katedrale

proširenja na njihovom dnu gdje su sačuvani izvorni biseri. I obrubna vrpca mitre je kasnija intervencija, istovremena s trakama na infulama, jer je prekrila stariji izvorni vez.

Trogirska mitra je tipa *mitra pretiosa* koja je najčešća oznaka biskupa u slikarstvu Trecenta¹⁷. Plitka je, a širina joj je veća od visine što je inače osobina

¹⁷ *Ceremoniale Romanum* razlikuje tri vrste mitre: *pretiosa*, *auriphrygiata* i *simplex*. Prve se dvije razlikuju po većoj ili manjoj količini ukrasa. Aurifrigiata je najčešće od tkanine

njihova oblika do 14. stoljeća kada očinju rasti u visinu. Sudeći prema upotrijebljenom materijalu te vrsnoći likovne izvedbe u izradi trogirске sudjelovali su vezioci, majstori gorskog kristala, zlatari i slikari minijaturisti. Suradnja kristalara i minijaturista naročito je česta krajem 13. i u 14. stoljeću, i najvjerojatnije je nastala kao dostupniji surogat emajla.¹⁸

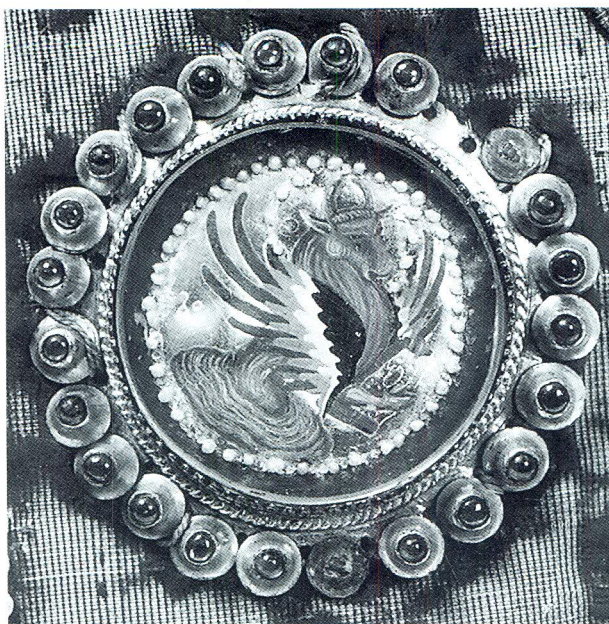

Oslikani medaljon na aversu s likom Krista, Trogir, riznica katedrale

Stil minijatura jasnih i zvonkih boja, među kojima dominiraju nijanse plave koje se superponiraju po svojim valerskim vrijednostima, zlatna pozadina, nijanse ružičaste s iskričavim akcentima crvene, bez sumnje pripada mletačkom Trecentu. Uočljiva je naglašena stilizacija poteza. Zoomorfni simboli evanđelista postavljeni su u tročetvrtinskom stavu, visoko uzdignutih i raširenih krila u svim nijansama plave boje s uzdignutim perima krilatog lava i vola. Trup lava s laganim skraćanjem i monumentalne glave naglašene grivom, oživljen je bijelim vibrirajućim linijama koje se na čelu okomito podižu uz okrugle uši. Vrlo slično je oblikovan i vol, naglašene tupe njuške i rogova. Oba životinjska trupa izviru iz plavoga gomoljastog oblaka, a s obje kandže čvrsto drže pripadajuća im evanđelja.

broširane zlatnim nitima i upotrebljava se u vrijeme Adventa i Korizme s ljubičastim paramentima. Pretiosa je ukrašena biserima, dragim i poludragim kamenjem, vezom i upotrebljava se u svećanim misama. Treća je jednostavna mitra od bijele svile, damasta ili lana, potpuno bez ornamenta. I. PENTHEGINI, "Storia e significato dei paramenti liturgici" u kat. *Indue me domine I tessuti liturgici del Museo Diocesano di Brescia I, II* Brescia 1998: 184-185.

¹⁸ A. NEFF, "Miniatori e 'arte dei cristallari' a Venezia nella seconda metà del Duecento", *Arte veneta* 45, Milano 1993/2: 6-19.

Oslikani medaljon na aversu sa simbolom evanđelista Luke, Trogir, riznica katedrale

Likovi Krista i Matejevog anđela naslikani su na isti način i istom tehnikom. Kristovo dopojasno frontalno poprsje ogrnuto je plavim plaštom koji je u naglašenim naborima prebačen preko lijevog ramena prekrivajući djelomice i desno rame, pod kojim se nazire ružičasta haljina. Podignutom desnicom blagoslivlja s dva prsta, dok u lijevoj ruci drži vrlo detaljno naslikanu knjigu zlatnih korica i crvenih stranica. Lice mu je duguljasto i potpuno osvjetljeno, bez maslinastih sjena, kratke smeđe brade i duge kose. Nad velikim su očima lučno izvijene obrve. Nos je pravilan, a usta naglašeno izvijena. Uz njega su slova IC XC, a u aureoli križ iscrtan crvenim linijama. Anđeo je također dopojasno prikazan, lagano okrenut udesno, raširenih plavih krila u nekoliko nijansi. Stoji na plavom oblaku. U desnoj ruci drži elegantni štap, a u lijevoj evanđelje. Lice mu je široko, smeđa kosa počešljana iza uha koje je naglašeno i okruglo. Odjeven je u zlatnu haljinu s plavim središnjim umetkom i ružičasti plašt. Oči su mu velike i okrugle, a usne su ravna crta.

Karakteristika ovih minijatura nije sitnoslikarska linerana preciznost ni usitnjenost poteza već boja koja se nanosi vidljivim potezom, gotovo u mrljama, na kojima se zatim lagano iscrtavaju efekti površine. U simbolima evanđelista sapetim u okvire od zlata s gusto poredanim šarenim perlicama koje reflektiraju svjetlo, dominantna je gotovo naivna izražajnost žitkih mrlja boje koja kao da se prelijeva stisnuta unutar razigranih volumena tijela. Cjelokupan efekt još više naglašava gorski kristal.

Đurić je trogirsku mitru na temelju Hahnloserove knjige svrstao u skupinu minijatura pod kristalom s kraja 13. i početka 14. stoljeća, uz bernski diptih

Oslikani medaljon na reversu sa simbolom evanđelista Marka, Trogir, riznica katedrale

ugarskog kralja Andrije III, hilendarski diptih, diptih iz Sv. Pavla na Atosu, križ iz palače Pitti u Firenzi, procesionalni križ iz muzeja u Pisi te iz katedrale u gradu Atri u talijanskoj pokrajini Abruzzo.¹⁹ Nedavno je iz cijele skupine izdvojena posebna radionica minijatura oko tzv. *Maestra della croce di Atri*.²⁰ Taj križ s minijaturama Krista, Bogorodice, sv. Ivana i sv. Franje datiran je oko 1300. godine. Njegove minijature smještene pod kristalom u završecima krakova, pokazuju velike sličnosti s trogirskim. Na pergameni oko zlatne pozadine imaju istu crvenu borduru, jednaki je način slaganja sitnih bisera između njih i u aureolama, isti su cvjetići složeni od bisera. Sličnost u stilu minijatura više je pak na razini predloška negoli izvedbe. Iako je trogirski Krist doslovna izvedenica atrijejskog, kolorit je sasvim drugačiji. Minijature iz Atrija su tamne i zagasite, a trogirske vrlo živih boja. Njihovo preklapanje nekoliko tonova plave, bijele, ružičaste, crvene i zlatne daje izuzetnu kolorističku upečatljivost koju naglašava kristalna transparentnost pokrivala. Volumen se kod atrijejskih minijatura gradi karakterističnim bizantskim bijelim odbljescima na inkarnatu i maslinastozelenim sjenama, dok je na trogirskim likovima prisutan tonski postupak naročito naglašen na licima narumenjenih obraza. Očito je riječ o istom predlošku. No na trogirskim je minijaturama malo preostalo od bizantske matrice koju je naglašavao Đurić. Prevladala je gotika paolesknog izraza, naglašena u svjetlosnom dinamizmu, slobodnom potezu

¹⁹ H. HAHNLOSER, "Scola et artes cristallorum de Veneciis 1284-1319", *Venezia e Europa*, Atti del XVIII Congresso internazionale di storia dell' arte, Venezia 1956; P. PAZZI "L' altaro da campo di Andrea III d' Ungheria" *Oro di Venezia 6. mostra dell' oreficeria, gioielleria, argenteria*, Venezia 1983: 105-109.

²⁰ A. NEFF, (17): 13.

Oslikani medaljon na reversu sa simbolom evanđelista Mateja, Trogir, riznica katedrale

omekšale linije, ali i mrlje boje kojom se slikar služi oblikujući na primjer krila, volumenu koji dobiva čvrstoću, koloritu koji se rasvjetljava. Napuštena je stroga i hijeratska dramatičnost minijatura iz Atrija u korist opuštenije naracije. Matejev andeo, izmaknuvši se iz stroge hijeratske poze laganim okretom glave udesno, začuđenim pogledom ispod uzdignutih obrva kao da znatiželjno viri van kadra. Bizantizam preuzet iz predložaka pretapa se novim oblikovanjem u novu gotičku, opušteniju narativnost pa se ove minijature s mitre mogu datirati između 1320. i 1350. godine.²¹

²¹ U isti krug minijaturista i majstora kristalara ubraja se i "relikvijar Nevine dječice" kako ga naziva Santangelo, iz crkve sv. Stjepana u Motovunu. No čini se da prije predstavlja relikvijar Svetog Groba kako ga je pretpostavio Pazzi. Stranice drvene oktogonalne kutije ponavljaju oblik jeruzalemske crkve. Izvorno obložene srebrom, bile su ukrašene lučnim minijaturama pod staklom, naslikanim na pozlaćenoj pergameni s crvenom bordurom, uz nisku sitnih bisera. Osmerokutni plitki poklopac po čijem je obodu postavljen ukrasni vijenac velikih poligonalno brušenih gorskih kristala, nadvišen je arhitektonskom oblicima užeg, također osmerokutnog tambura s četverodjelnom kupolom. Po obodu tambura postavljene su kuglice od crvenog koralja, a na vrhu kupole brušeni gorski kristal nosi uzdignuti pozlaćeni križ trilobnih proširenja s minijaturnim korpusom. Tambur je po obodu raščlanjen šiljastim plitkim lukovima u kojima su također postavljene minijature. Sačuvane minijature relikvijara prikazuju srednjovjekovne vitezove, najvjerojatnije čuvere crkve Svetoga Groba. Obod thece ukrašen je likovima u punoj visini, dok su na tamburu poprsja. Svi su likovi prikazani frontalno, u raskošnim viteškim odorama, odjeveni u precizno kaligrafski naslikana pancirna žičana odijela, sa šljemovima, tunikama i plaštevima naglašenih lineranih nabora, s kopljima i ukrašenim štitovima u rukama. Na zlatnoj pozadini ističe se živi kolorit žarkih boja koje se ponavljaju:

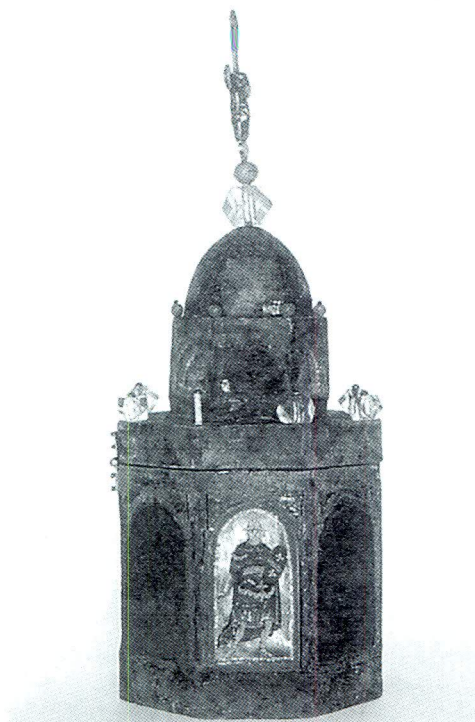
Oslikani medaljon s likom Krista na križu od gorskog kristala, katedrala Atri

Pitanje veza drugi je stilski problem trogirске mitre. Polazeći od predložaka očito je da su likovi svetaca, Krista, a naročito Bogorodice s Djetetom, izvedeni prema predlošcima slikarstva Trecenta.²² Stilski se, a ne radionički obzirom da je lošije izvedbe i drugačijeg veza rastresitijeg i plićeg boda, može povezati s vezenim antependijima u samostanu benediktinki u Zadru²³ i u crkvi u Dobrinju na otoku

ružičaste, sivoplave, plave i crvene. Različita su datiranja ovog relikvijara: između 1260. do 1280 po Pazziju, do prve trećine 14. stoljeća kako navode Filitz i Morello. Usp. A. SANTANGELO, *Inventario degli oggetti d' arte d' Italia V Provincia di Pola*, Roma 1935: 116; P. PAZZI, *Itinerari attraverso l'oreficeria veneta in Istria e Dalmazia*, Venezia 1994: 26-27.; H. FILLITZ, G. MORELLO, *Omaggio a San Marco Tesori dall' Europa*, Milano 1994: 192-193. Srodne su s navedenim miniaturama i one iz Misala kneza Novaka datiranog 1368. godine, osobito minijatura Raspeća. Minijature mletačkih radionica očito imaju dugotrajni kontinuitet, zadržavajući predloške i petrificirajući stilski izraz kroz cijeli Trecento. K: PRIJATELJ I. PRIJATELJ PAVIČIĆ, "Minijature u misalu kneza Novaka" *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 34, Split 1994: 71-84.

²² R. PALLUCHINI, *La pittura italiana del Trecento*, Venezia 1964; M. MURARO, *Paolo da Venezia*, Milano 1969: 99-101; H. PAPASTAVROU, "Quelques peintures vénitiennes du fin XIVe siècle et la Glycophilousa du Musée Bénaki (inv. n. 2972)", *Cahiers archéologiques* 48. Paris 2000: 161-177.

²³ Datiran oko 1340. po I. PETRICIOLI, *Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru*, Zadar 1980: 78.; V. ZLAMALIK, *Paolo Veneziano i njegov krug*, Zagreb 1967:45-47, 56-58; M. MURARO, (22): 29, 158-159. datira ga između 1324 i 1330. H. PAPASTAVROU (22): 163, datira ga 20-tih godina 14. stoljeća

Relikvijar Sv. Groba, Motovun crkva sv. Stjepana

Krku²⁴ nastalim prema kartonima Paola Veneziana i datiranim između 1330 i 1350. godine. Srodni su joj i fragmenti veza iz 14. stoljeća u opatskoj zbirci u Korčuli,²⁵ zadarskom SICU²⁶ te u franjevačkom samostanu u Hvaru.²⁷ Vez je izrađen raznobojnim svilenim nitima i zlatom; fini bodovi različitog smjera te izmjenjena raznobojnih i zlatnih niti stvaraju zatitralu površinu na kojoj se postiže ilu-

²⁴ Datiran oko 1360. V. ZLAMALIK, (23): 45-47; M. MURARO (23): 115, datira ga između 1354-1355. godine

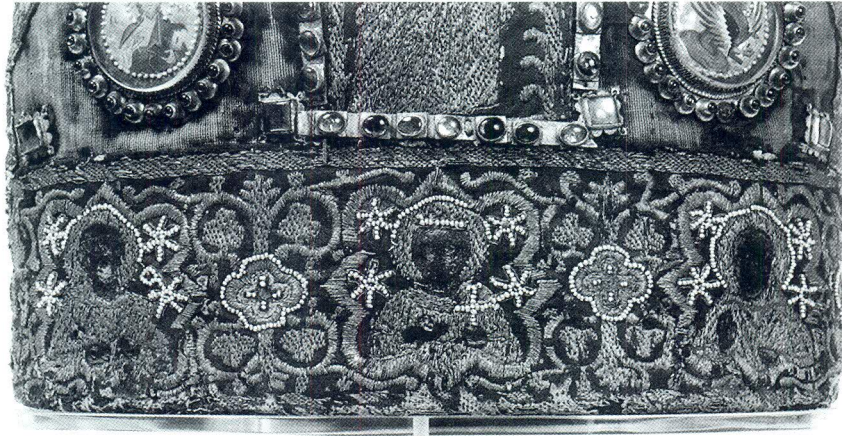
²⁵ A. FAZINIĆ. I. MATIJACA, "Liturgijsko ruho u zbirci opatske riznice u Korčuli," *Prilozi povijesti u Dalmaciji* 29, Split 1990: 183-185.

²⁶ I. PETRICIOLI, (23): 62.

²⁷ Na središnjem dijelu misnice na obje je strane aplicirana središnja izvezena traka u obliku križa ukrašena svetačkim likovima. Zanimljivo je da su između likova Bogorodice s Djetetom, Imago Pitetatis i apostola, izvezeni i grbovi u kojima D. Domančić prepoznaje one trogirskih Lucića i Čipika. D. DOMANČIĆ, "Inventar umjetnina franjevačkog samostana u Hvaru iz 1671. godine", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36 (Petriciolijev zbornik II), Split 1996: 298-301 Kako su međutim elementi ovih grbova drugačije orijentacije (Cippicov grb je inače vertikalalan, a ovdje na svim mjestima horizontalan pa se očito ne radi o grešci), najvjerojatnije se radi o grbovima mletačkih obitelji Lando i Bon. P. CORRONELLI, *Blasone veneto*; Venezia 1706: 19, 51-52.

zija slojevitih nabora, a inkarnat koji je danas, nažalost, znatno oštećen, gradi se ružičastim tonovima.

Stojeći likovi Krista i Bogorodice te svetaca izvezeni su na crvenoj svili apliciranoj na crvenom šišanom baršunu. Venecija je uz Luccu bila najpoznatiji proizvođač tkanina.²⁸ Sirovinu je uvozila iz raznih krajeva svijeta od Dalekog istoka, Balkana do Španjolske i Sicilije.²⁹ Od niti su se u Veneciji proizvodile tkanine koje su se zatim izvozile, posebno u Francusku i nizozemske zemlje. Uz svilu je na glasu bio i venecijanski baršun osobito onaj prošaran zlatnim nitima.

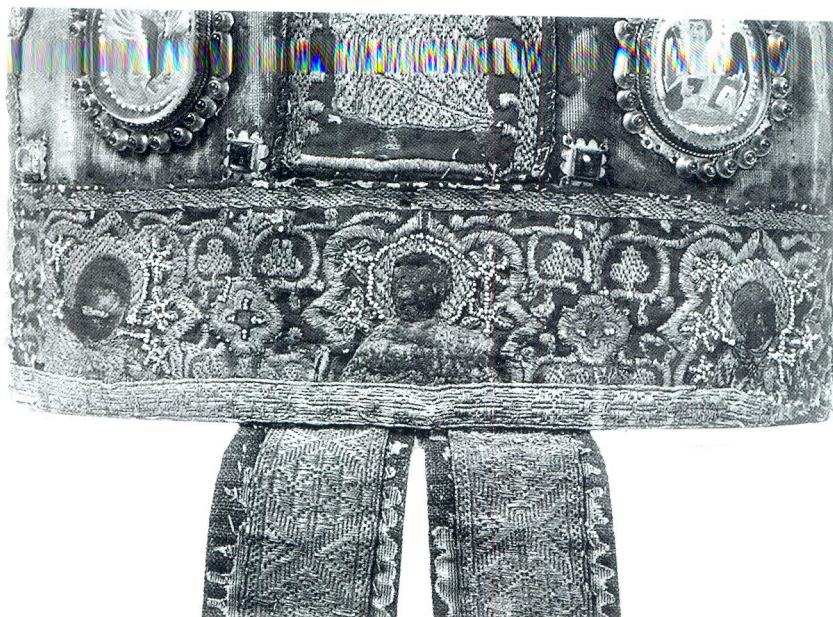
Vež s likovima svetaca na aversu, Trogir, riznica katedrale

Vrlo je zanimljivo mjesto mitre u lokalnom kontekstu Trogira. Tradicija je, kako je već navedeno, vezuje uz Nikolu Kažotića (biskup od 1362 do 1371), od poznatog trogirskog roda koji je iznjedrio i blaženog Augustina Kažotića (1260-1323), biskupa Zagreba (1303-1318) i talijanske Lucere (1318-1323), čije se misno ruho i danas još čuva i štuje u tamošnjim katedralama.³⁰ Predaja da se radi baš o

²⁸ I. CHIAPPINI DI SORIO, "La tessitura serica a Venezia: della origine e di alcune influenze iconografiche" *Venezia e l'Oriente vicino Venezia*: 203-207; D. DAVANZO POLLI, "L'arte e il mestiere della tessitura a Venezia nei sec. XIII-XVIII" *I mestieri della moda a Venezia dal XIII-XVIII secolo*, kat. izložbe Venezia 1988: 39-53.

²⁹ Jedna od važnih točaka na tom putu pri uvozu svile iz Rumunjske bio je i Split. L. MOLA, *The silk industry of renaissance Venice*, John Hopkins University Press 2000: 64, 68. Poznati su podaci još iz 11. stoljeća o proizvodnji svilene niti na otoku Rabu za Veneciju. N. BUDAK, "Neki elementi demografsko-ekonomskog razvoja i prostorne organizacije otoka Raba od XI. do kraja XIII. stoljeća", *Rapski zbornik* Zagreb 1987: 194, I. OSTOJIC, *Benediktinci u Hrvatskoj* II, Split 1964: 138.

³⁰ *Riznica zagrebačke katedrale*, kat. izložbe, Zagreb 1983: 96, 129. kat. 2T; *Sveti trag*, kat. izložbe, Zagreb 1994; L. S. PLUKAVEC, "Humeral naramenik bl. Augustina Kažotića u riznici zagrebačke katedrale", *Tkalčić* 1, Zagreb 1997: 319-369.

Vez s likovima svetaca na reversu, Trogir, riznica katedrale

mitri Nikole Kažotića potječe od Trogiranima dobro poznatih podataka o njegovoj ostavštini, koju detaljno opisuju Andreis³¹ i Farlati.³² Nedavno cjelovito objavljena oporuka Nikle Kažotića³³ pridodala je dodatne argumente za takvu tezu.³⁴

Jedan od najstarijih sačuvanih popisa inventara riznice iz godine 1517. nabraja pet biskupskih mitri od kojih se jedna izrijeком vezuje uz biskupa Kažotića³⁵. Isti popis spominje i ostatke drugih starih mitri sakupljenih u dvije škrinje, uz fragmente ukrasnog kamenja i kristala.³⁶ Popis iz 1687. spominje dvije stare mitre od crvenog baršuna s vezom i biserima.³⁷

³¹ "Značajnu svotu iz svojih prihoda utrošio je u gradnju crkve propovjednika u Varošu i u ukrase i misno ruho katedrale, kojoj je iz mnogo bogoljubnih legata, nadugo napisanih u njegovoj oporuci, ostavio svoj srebrni pastoral, mitru urešenu dragim kamenjem, mnogo bogatih paramenata, dragocjene križeve i mnoge druge srebrnine od znatne vrijednosti." P. ANDREIS, *Povijest grada Trogira I*, Split 1977: 109.

³² Vidi. bilj. 3.

³³ Vidi. bilj. 3. i 4.

³⁴ I. BABIĆ, "Vrč i pečatnjak", *Vijenac* br. 225, god. X, Zagreb 17. X. 2002.

³⁵ *Vna mitra inaurata ab episcopo cum lapidibus et alitis (cinamilis) ac pendiculis duobus qua mitra deficium circum circa quedam lamme siue frisum in tribus locis ad spatium sex digitorum cum... de Casotis*. N. BEZIĆ BOŽANIĆ, (1): 407.

³⁶ *Vna mitra veluti cremesini cum fuis perlarum argenti et suis pendiculi; Vna mitra uetus cum lapidibus adulternis; Due mitre vna damascheni albi et alia de tela alba. Multa alia fragmenta in duabis capsetis partim que fuerunt de mitris multi lapides adulterni... multa petia cristalli*. N. BEZIĆ BOŽANIĆ, (1): 407.

³⁷ *Doi mitrie rosse di ueluto uechie con al quante perlette sopra racamade*. N. BEZIĆ BOŽANIĆ (1): 409.

U Manolinoj se vizitaciji detaljno opisuje šest mitri koje se u tom času čuvaju u riznici, među njima jedna dragocjena bijela izvezena zlatom i srebrom, ukrašena srebrnim ukrasima i stara mitra od crvenog baršuna s poludragim kamenjem.³⁸

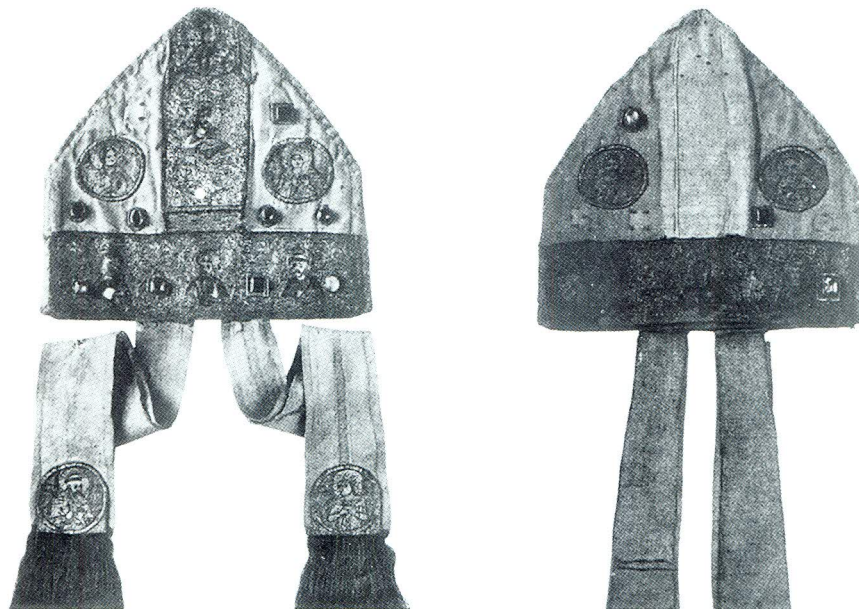
Vez ukrasnih traka mitre, Trogir, riznica katedrale

Teško je procijeniti koji bi se među navedenim opisima mogao odnositi na našu mitru. Mitra koja se 1517. godine izrijekom navodi kao Kažotićeva³⁹ ne poklapa se baš s opisom mitre koja je predmet ovog teksta. U tom se ranom popisu predmeta trogirске riznice opisuje biskupska zlatom protkana mitra s draguljima i ostalim ukrasima te dvije infule, na kojoj je na tri mjesta u razmaku od šest palaca oštećen kružni ukrasni obrub od pločica s (? - oštećeni i nečitki tekst) Kažotićevih:

³⁸ *Una mitra pretiosa, fondi bianchi, ricamata a oro, e argento, con brochette d' argento; Una mitra bianca ricamata a seta e oro; Una mitra di lametta giala col suo ricamo d' argento basso col suo contorno di spighetta d' argento; Una mitra di seta rossa, con contorno di spighieta d' oro; Una mitra di lametta giala; Una mitra antica di veludo rosso, con pietre false.* C. FISKOVIĆ, (1): 21, 58, bilj. 29.

³⁹ Usp. bilj. 35.

“Vna mitra inaurata ab episcopo cum lapidibus et aliis (cinamilis) ac pendiculis duobus qua mitra defictum circum circa quedam lamme siue frisum in tribus locis ad spatium sex digitorum cum... de Casotis”.⁴⁰ U opisu sljedeće mitre s istog popisa, *una mitra veluti cremesini cum fisis perlarum argenti et suis pendiculi*, izrijeком se opisuje purpurni crveni baršun s potamnjelim srebrnim biserima što možda više odgovara našoj mitri. Godine 1687. spominju se dvije stare mitre od crvenog baršuna ukrašene vezom i biserima,⁴¹ a već 1756. kod Manole samo jedna od tog materijala.⁴²

Mitra, oko 1350. iz crkve Uznesenja Marijina u Cividale

S obzirom na stilske karakteristike veza i slikanih minijatura uz suradnju majstora zlatara, uz upotrebu bisera, dragog i poludragog kamenja, staklenih gema, gorskog kristala, upotrijebljenu crvenu svilu i baršun, mitra se može datirati između 1330. i 1350. godine te pripisati venecijanskim radionicama. Minijature nastaju u radionici bliskoj stilu Maestra di Atri, no moraju se datirati kasnije od onih na abruceškom križu.

Stilski su mitri iz Trogira najbliže mitra San Paolina iz Cividalea iz 14. stoljeća⁴³ koja ima gotovo isti oblik kompozicije, horizontalnu i vertikalnu vezenu

⁴⁰ Bi li se možda moglo pretpostaviti da je na oštećenom mjestu mogla biti riječ stemma (grb) odnosno da bi rekonstruirani tekst glasio: cum stemma de Casotis?

⁴¹ Vidi bilj. 37

⁴² Međutim u opisu prve mitre s Manolinog popisa može se prepoznati ista koja se u popisu riznice iz 1517. izrijeком navodi kao Kažotićeva. Vidi bilj. 35 i 38

⁴³ A. SANTANGELO, *Catalogo delle cose d' arte e di antichità d' Italia*, Cividale, Roma 1936: 34-35; *Patriarchi, Quindici secoli di civiltà fra Adriatico e l' Europa centrale*, kat. izložbe, Skira Ginevra Milano 2000: 241.

traku na aversu i reversu sa stojećim svetačkim likovima i vezenim okruglim poljima sa svetačkim porsjima umjesto oslikanih medaljona pod kristalom, mitre S. Ubalda iz crkve san Pietro in Vincoli u Rimu⁴⁴ i iz Urbina,⁴⁵ također iz 14. stoljeća. Vrlo je slična i mitra iz Udina pronađena u grobu patrijarha Bertranda iz 1350. godine.⁴⁶ Sve one kao i starija mitra iz bazilike sv. Zena u Veroni datirana u 11-12. stoljeće⁴⁷ ponavljaju istu kompozicijsku i liturgijsku shemu: obodnu traku s vezenim likovima svetaca, najčešće apostola koja teče kružni pri dnu mitre, središnje uspravne likove Bogorodice i krista oko kojih su raspoređeni medaljoni sa simbolima evanđelista.

S obzirom na vrijeme nastanka trogirski je mitra ipak nešto ranija od stolovanja biskupa Kažotića (1362-1371) koji je kao oznaku biskupske časti vjerojatno ne koristi prije imenovanja. Teško bi bilo povjerovati da koristi neku stariju mitru. Možda bi iz tih razloga bilo moguće povezati je uz Kažotićeve prethodnike na biskupskoj katedri Trogira, Lampridija Vitturija ili Bartolomea di Valmontone?

Za biskupa je trogirski plemić Lampridije Vitturi izabran 1319. godine. Zna se da je bio u dugogodišnjem sporu s trogirskom komunom te da je 1339. i 1340. godine zbog toga u vrijeme progonstva papa bio pozivan u Avinjon. Je li tamo otišao, nije poznato, iako je požurivan. Poslao je opunomoćenike opravdavajući se bolešću bubrega, uloga i fistule. Godine 1341. izopćen je i tada mu je, po Luciću, "bila oduzeta sva duhovna i vremenska vlast."⁴⁸ Umro je 1349. godine i sahranjen u koru katedrale, desno od Vilimove grobnice. Grobna je ploča prikazivala ležeći biskupov lik uz koji je tekao obrubni natpis s pohvalnim natpisom koji naglašavaa štovanje sv. Lovre.⁴⁹

S obzirom na činjenicu da je biskup Lampridije dugo bio ekskomuniciran i da se, sudeći prema povijesnim dokumentima, baš i nije micao iz Trogira, moguće je pomišljati i na njegova nasljednika Bartula iz grada Valmontone u okolici Rima. Na čast trogirskog biskupa uzdignut je u Avinjonu 1349. godine. Prethodno je u Padovi od 1341. gotovo cijelo desteljeće do imenovanja obnašao dužnost generalnog vikara tamošnjeg biskupa Hildebranda. U Trogir dolazi 1352. godine iz Avinjona, ali opet preko Padove odakle je i krenuo put Trogira. Uz nadbiskupe Drača Antonija i dubrovačkog Helija, papa Klement VI. 1354. imenuje ga apostolskim legatom za pregovore sa šizmaticima u Raškoj i Albaniji. Od kralja Ludovika

⁴⁴ *L' antico tessuto d' arte Italiana*, kat. izložbe Roma 1937. t. VII.

⁴⁵ Isto, sl. 43, 44, 45.

⁴⁶ A. SANTANGELO, (43): 34-35

⁴⁷ G. ERICANI, P. FRATTAROLI, *Tessuti nel Veneto*, Verona 1993: 307-310.

⁴⁸ I. LUCIĆ, (2): 544-545; I. BABIĆ, "Trogir-povijest grada do u osvit baroknog doba" u *Blago trogirskih riznica*, kat. izložbe, Zagreb 2001: 18.

⁴⁹ *Quem genuit Jacobus Venetus de nobili stirpe Victuri de Casa. Set mater nomine Bona orta de domo clara de Cega Traguriensi. Pauper nutrix juvenis. Set statu virili hec apicis supersit mox dignitatis honorem. Sedit pacificus paterque sexagenarius. In quo discretus prudens doctor facundus. Nomen corde teneus Sancte Trinitatis et ore. Pastor animarum Lampridius hac jacet in arca. Laurentii Sancte Pater et quorum precor devotus Laurentius sit ipse tecum.* D. FARLATI (3): 380; V. CELIO CEGA, (11): 26.

dobio je Drid 1358. godine. Umro je 1362. godine.⁵⁰ Zbog njegovog kozmopolit-
skog djelovanja od Padove i Avinjona, Dubrovnika i Kotora, Srbije i Albanije, sa
sobom je mogao donijeti i raskošnu mitru, osobiti znak svoje biskupske časti.

II

U istoj riznici čuva se i tekstilni predmet pravokutnog oblika od rezanog crvenog rezanog baršuna bez uzorka (144x62 cm) na kojem je po sredini našiven istokračni križ izvezen pozlaćenim srebrnim i bojenim svilenim nitima (49x48 cm). Vez je postavljen na lanenu podlogu. Križ je jednakih krakova s peterolatičnim proširenjima na krajevima u kojima su našiveni izvezeni likovi svetaca i grbovi. Na rubovima proširenja propupali su stilizirani izdanci ljiljana, dok su uz rubove krakova gusto poredani trolatični cvjetići. U vrhu je djelomice oštećen našivak s biskupovim likom, izvezen na lanenoj podlozi. Donji našivak i onaj u križištu su istrgnuti. U poprečnim krakovima križa aplicirani su izvezeni grbovi. U lijevom, koji je prilično oštećen, prepoznaju se tri uspravna lava i manji križ, dok su u desnom tri ruže raspoređene između dvije u trokut postavljene grede.

Krakovi križa ispunjeni su reljefnim vezanim viticama koje se svijaju u sco-like dvostruke listove uvlačeći se unutar njih te se spajaju u sitnom ljiljanovom cvijetu.

Dva jednaka križa izvezena na crvenom baršunu sačuvana su u Zagrebu: u Hrvatskom povijesnom muzeju i u Muzeju za umjetnost i obrt. Njihov je vez identičan. Razlikuju se samo po izboru svetačkih likova i heraldičkih elemenata. Oba se predmeta u tradiciji i muzejskim inventarima spominju kao "avinjonski stijeg".⁵¹

No u izvornoj su upotrebi ti komadi crvenog baršuna s izvezenim središnjim križevima najvjerojatnije bili pokrivala ambona i (li) ciborija nad glavnim oltarom. Tako se naime opisuju 1756. godine u trogirskoj riznici "*nella terza scatola in poter del sagrestano.... Un letturin di veludo rosso con Croce grande tessuta d' oro. Altri due letturini grandi di veludo rosso, colle Croci d'oro in mezzo, servon al presente coprir le colonne della tribuna nelle solennità.*"⁵² Iz opisa je jasno da su se koristile kao prekrivači stupova ciborija za vrijeme svečanosti.⁵³

U vrhu križa iz HPM⁵⁴ postavljen je lik biskupa s mitrom koji podignutom rukom blagoslivlja. Prilično je oštećen, ali se prema obliku oštećenja može razaznati obris modela grada što ga je držao pred sobom. To ga identificira kao sv. Ivana Trogirskog. U proširenju lijevog kraka prepoznatljiv je lik sv. Jeronima u kar-

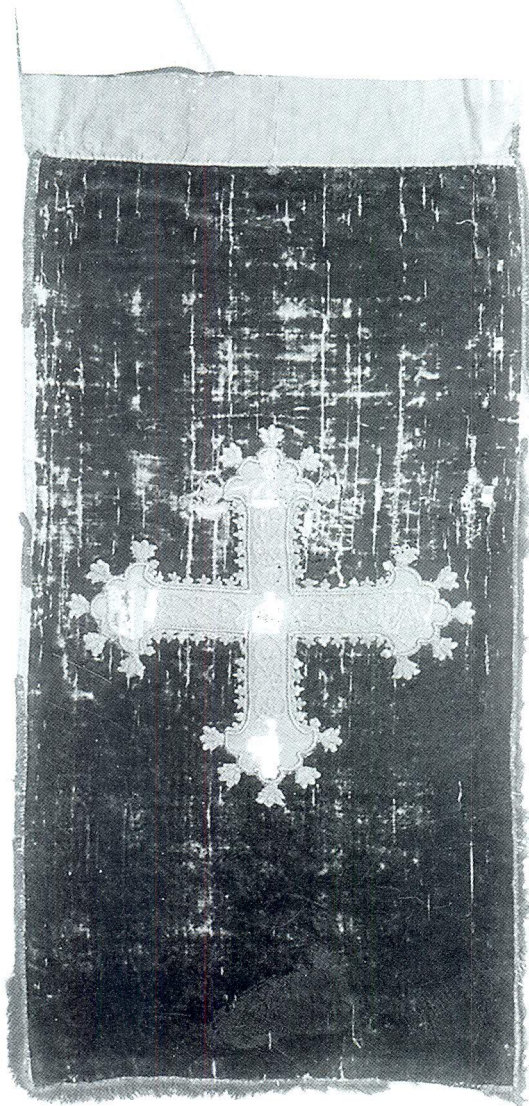
⁵⁰ D. FARLATI (3): 381-390.

⁵¹ S. PAVIČIĆ *Tekstil paramenta, Crkveni tekstil Hrvatskog povijesnog muzeja, Zagreb 1998*: 48, 92

⁵² C. FISKOVIĆ (1): 27, 58.

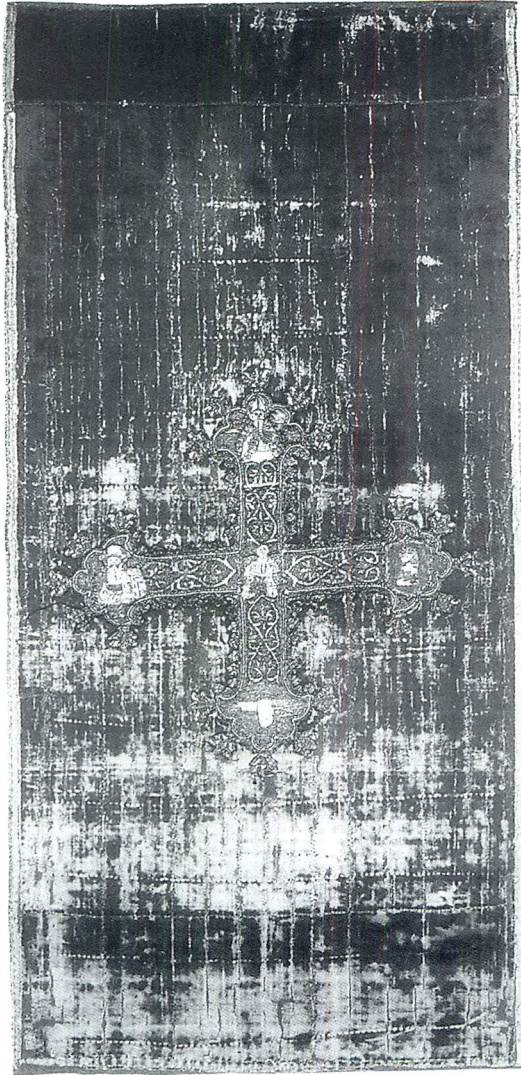
⁵³ Običaj pokrivanja stupova ciborija replikama ranijih "pokrivala" traju do danas u dane svetkovina. Debla stupova propovjedaonice iznose 150 x 59 cm a ciborija 254 (228) x 88 cm.

⁵⁴ S. PAVIČIĆ (51): 49.

Prekrivač stupa ciborija, Trogir, riznica katedrale

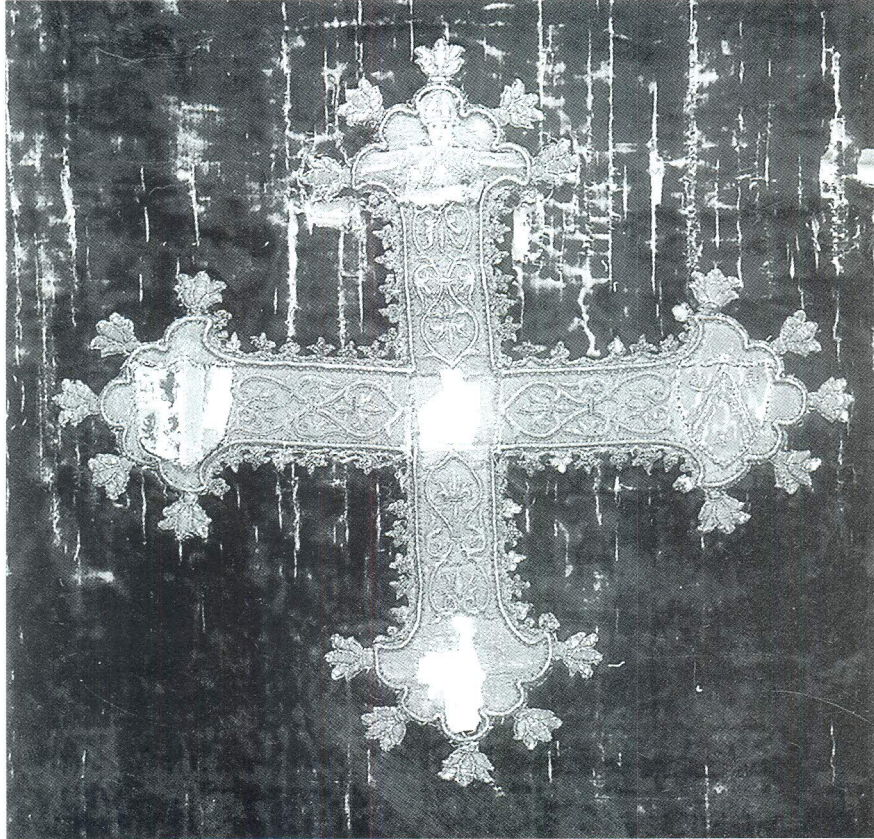
dinalskom šeširu s modelom crkve. U križištu je golobradi svetački lik u dalmatici, s ostacima najvjerojatnije gradela, u kojem se prepoznaje sv. Lovro đakon. U donjem kraku svetački lik nije sačuvan, a na desnom je apliciran vezeni grb plavog štita. Prilično je oštećen i nečitljiv.

Prekrivač stupa ciborija, Zagreb Hrvatski povijesni muzej

Na križu iz MUO⁵⁵ u proširenju gornjeg kraka prikazan je opet sv Ivan Trogirski koji blagoslivlja, a u donjem sv. Lovro s gradelama. Lik u križištu nije sačuvan. U proširenjima desnog i lijevog kraka aplicirani su grbovi identični onima na trogirskom križu: desni s tri ruže između dvije u kut spojene grede na plavoj svili dok je lijevi prilično oštećen. Ipak se može očitati nekoliko polja u štitu, ostatak križa i propeti lav.

⁵⁵ Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu inv. br. 9860.

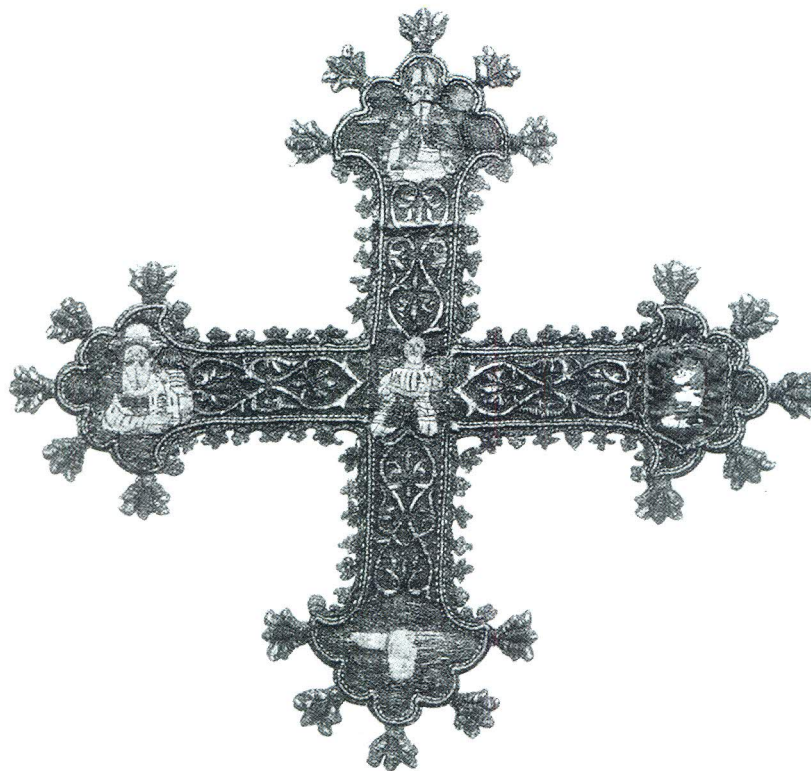
Vezeni križ prekrivača stupa ciborija, Trogir, riznica katedrale

Križevi su izvezeni pozlaćenom srebrnom niti i imaju odlike gotičkih križeva iz 14. i početka 15. stoljeća s karakterističnim razlistalim krakovima ukrašenim lji-ljanima i sa sitnim cvjetnim ukrasima po obodu. Reljefna srcolika vitica kojom su križevi ispunjeni čest je ornament, ugravirana u srebrna procesijska gotička raspela ili naslikana u minijaturama.⁵⁶ Križevi su izvezeni na lanenoj podlozi koja je prišivena na baršun. Laneno platno gustog tkanja podlijepljeno je slojem čvrstog papira.

Uočljivo je da su sva tri križa identična, vez gotovo jedne ruke. Svi su izvorno našiveni na podlogu od crvenog baršuna.⁵⁷ Uz reljefni ornamentalni vez, upotrijebljene materijale (lanena podloga, pozlaćene srebrne i svilene niti), i svetački su likovi sastavni dio ukrasa. Sačuvani likovi svetaca odražavaju definirani ikono-

⁵⁶ B. PECARSKI, "Venetian influences on dalmatian miniature painting in the Middle ages", *Venezia e il Levante fino al secolo XV*, Firenze Olschki 1974: 292.

⁵⁷ Križ iz MUO je već ranije skinut s izvorne baršunaste podloge te prebačen na novu crvenu tkaninu. Zahvaljujem S. Pavičić na ustupljenoj fotografiji ovog križa.

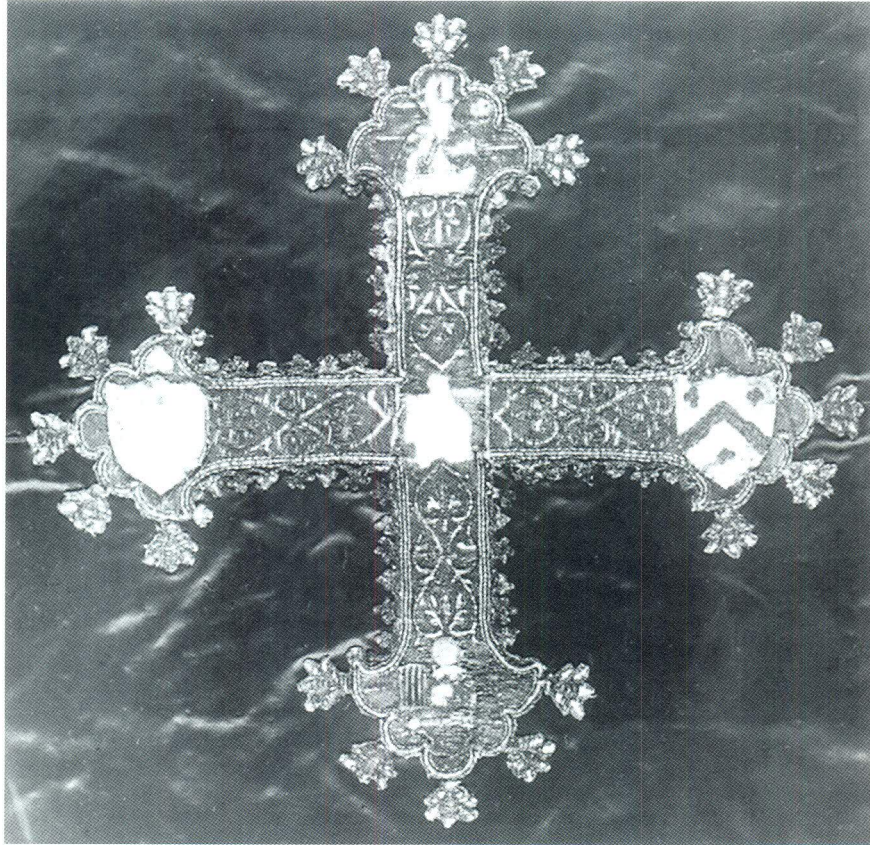

Vezeni križ prekrivača stupa ciborija,, Zagreb Hrvatski povijesni muzej

grafski program trogirskog “panteona”: sv. Ivan Trogirski, lokalni svetac čudotvorac čije se moći štiju u katedrali, prisutan je na svim križevima, sv. Lovro kao patron trogirске katedrale na križevima je iz MUO i iz HPM, dok je sv. Jeronim, zaštitnik Dalmacije, na križu iz HPM.⁵⁸

Sveci su na lanenoj podlozi izvezeni srebrnom pozlaćenom niti i svilenom niti u bojama, naglašenih atributa koji ih pobliže određuju te detalja odjeće i inkarnata koji je danas, na žalost, vrlo oštećen. Na prvi pogled izgledaju jedinstveni s ornamentalnim vezom. Tek se pomnijim uvidom uočava da su naknadno postavljeni u proširenja krakova križa iz kojih su prethodno najvjerojatnije isparani izvorni našivci. Na križu iz Trogira se ispod lijevog grba vidi izvorni elipsasti otvor na vezu pod kojim je lanena podloga. Niti nisu prekinute već otvor pažljivo obilaze.

⁵⁸ Sv. Jeronim ima kapelu u trogirskoj katedrali čiju gradnju 1439. godine započinje Nikica Sobota rođena Kažotić. C. FISKOVIĆ (1): 47, 49, 63, bilj. 94, 95. Od 1455. godine utemeljuje se u Trogiru gradska svetkovina sv. Jeronima upisana u statut grada. STATUT GRADA TROGIRA Split 1988: 342-343.

Vezeni križ prekrivača stupa ciborija, Zagreb Muzej za umjetnost i obrt

Na tom pokrivenom dijelu dobro je sačuvana i izvorna pozlata srebrne niti. Na mjestima odakle su istrgnuti likovi svetaca niti nisu prekinute već su zakačene u smotanim petljama jednako kao što iste petlje obilaze i sačuvane likove. Osim tih vrlo vještih popravaka, očite su i druge naknadne intervencije od vještih i gotovo neprimjetljivih, do učvršćenja i adaptacija izvornog veza svilenim koncem ali grubljim bodovima. Na križu iz HPM prilikom apliciranja likova sv. Jeronima i sv. Lovre prekriven je rub srcolike vitice. Likovi dakle nisu istovremeni s križem, već su na nj prišiveni poslije. Tada je izvorni vez popravljen i usklađen s novim adaptacijama. Izvezeni likovi svetaca preuzeti su iz slikarstva Quattrocenta uz dopojasnu široko impostiranu frontalnu kompoziciju i uz naglašavanje atributa koji se postavljaju ispred lika. Posebno je u okviru karakteristične ikonografije preferirane u Quattrocentu istaknut lik sv. Jeronima kao Doktora Crkve.

Grbovi izvezeni na svili također nisu istovremeni s križevima. Naknadno su aplicirani na proširenjima krakova na kojima su najvjerojatnije bili likovi svetaca. Na trogirskom križu i križu iz MUO grbovi su identični, iako su zagrebački lošije

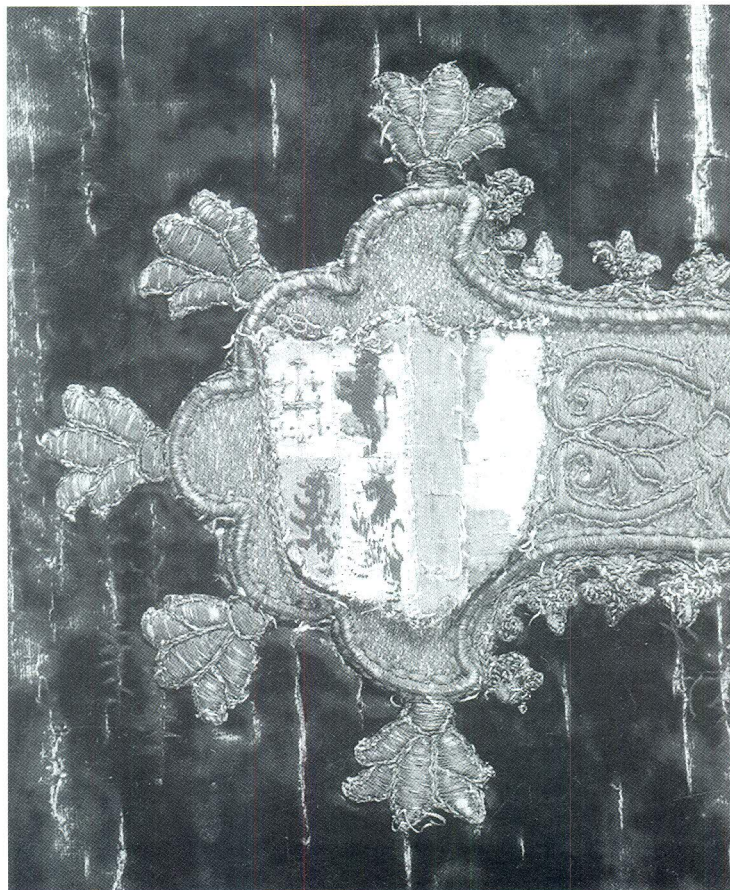
Detalj sv. Ivana Trogirskog na križu, Trogir, riznica katedrale

sačuvani. Prema mletačkim se grbovnicima prepoznaju kao grbovi patricijskih obitelji Bembo⁵⁹ i Cornaro (Corner).⁶⁰

Cornarovi su moćna mletačka patricijska obitelj koja se razgranala u nekoliko rodova i dala niz poznatih ličnosti, kardinala, duždeva i posljednju ciparsku kraljicu Katarinu Cornaro. Dvojica su Cornara bila i trogirski biskupi: Alvis (rođ.

⁵⁹ Tri zlatne ruže u plavom štitu između dvije u kut spojene zlatne grede. P. CORRONELLI, *Blasone veneto*; Venezia 1706; 15; S. PAVIČIĆ (51): 50, preuzima iz inventarne knjige MUO podatak da je grb na križu iz MUO pripadao obitelji Gavalla. Zahvaljujem kolegici Pavičić na ustupljenim fotografijama pokrivala iz HPM i MUO. U grbovniku F. HAYER VON ROSENFELD *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, Wien 1873: 46, tabla 31, nalazi se grb navedene obitelji s plavim štitom te zlatnom oštro prelomljenom gredom u čijim su međuprostorima zlatne ruže. Štit je nadvišen kacigom s nakitom, a nad njom je manji grb s dvoglavim orlom okružen natpisom. Kako je došlo do preklapanja grbova nije mi poznato, ali su Gavalle očito mladi i manje značajan rod od Bemba. Potječu iz grada Kanije (Canea) na Kreti, a Antun Gavalla dolazi u Trogir tek 1689. godine.

⁶⁰ Štit podijeljen na dva okomita polja; lijevo je podijeljeno na četiri manja polja u kojima su križ i tri propeta lava dok su u desnom polju dvije okomito postavljene grede. P. CORRONELLI, (59): 31-32.

Grb obitelji Cornaro na križu, Trogir, riznica katedrale

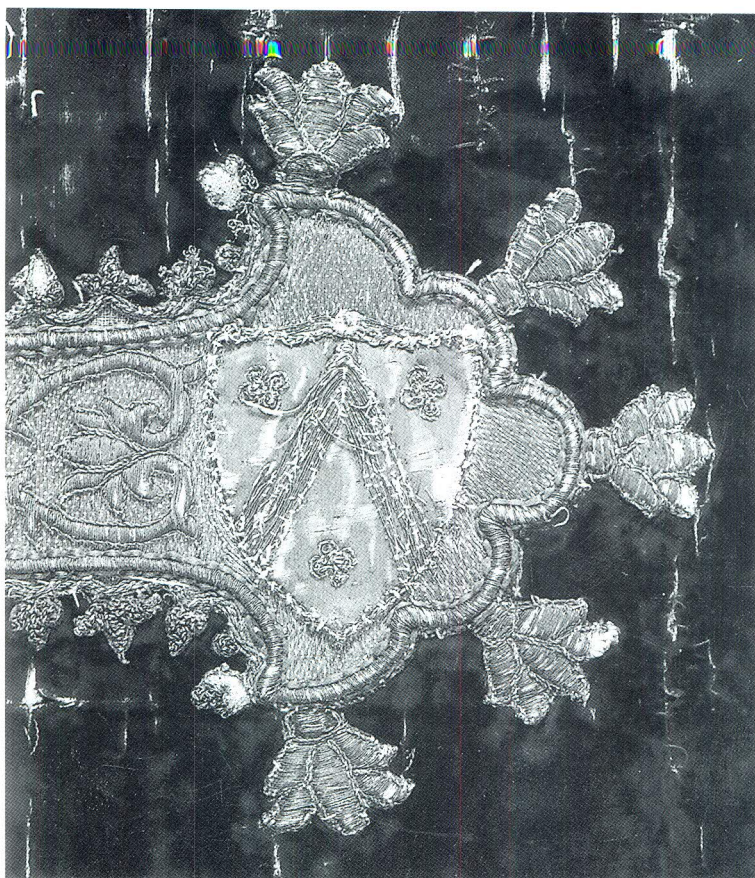
1517. u Veneciji, umro 1584. u Rimu) i njegov mladi brat Federico (rođen u Veneciji 1531. i umro u Rimu 1590. godine)⁶¹.

Federco Cornaro, vitez reda sv. Ivana jeruzalemskog, izabran je za trogirskog biskupa 1560. godine. Prema Pavlu Andreisu, nikada nije stupio u svoju biskupiju, već se 1561. godine odrekao biskupske časti u korist starijeg brata Alvisea.⁶² Federico nakon toga postaje biskup Padove, a kardinalski šešir dobiva od Siksta V. 1585. godine.

Alvisea Cornara, također viteza reda sv. Ivana jeruzalemskog, papa Julije III. imenovao je 1551. godine kardinalom. Godine 1561. na trogirskoj je biskupskoj katedrali naslijedio brata Federica. Alvise je bio trogirski biskup do 1567. kada odlazi u Rim gdje umire 1584. godine. Bio je angažiran u formiranju Svete lige.

⁶¹ Poprsja oba brata su uz ostale slavne članovi obitelji prikazana u obiteljskoj kapeli u crkvi sv. Nikole Tolentinskog u Veneciji.

⁶² P. ANDREIS (31): 227; D. FARLATI (3): 415.

Grb obitelji Bembo na križu, Trogir, riznica katedrale

Sazvao je sinod trogirске dijeceze 1565. godine koji je održan u trogirskoj katedrali. Raspravljalo se o odlukama Tridentskog koncila prema kojima je u Trogiru utemeljio sjemenište.⁶³

Grbovi su na zastavi očito postavljeni u vrijeme kada u Trogiru istovremeno djeluju članovi obitelji Cornaro i Bembo (koji su na križevima na desnoj strani). Godine 1563. Augustino Bembo je gradski knez (*conte e capitano*), a Federico Cornaro trogirski biskup.⁶⁴ Ista dva grba su zajedno i na ploči u dvorištu trogirске Vijećnice. Na njoj grb Bembovih okružuju inicijali AB, što se neosporno odnosi na kneza Agostina. Na kući nasuprot crkve sv. Jakova, na čiovskom dijelu trogirskog

⁶³ Sudeći prema Farlatiju braća uopće nisu boravila u Trogiru. Federica je zastupao vikar Toma Sperandio kasniji biskup, a Alvisea Kristofor Andreis tijekom 1562. i 1563. godine. Kasnije, 1565. ovlašćuje zadarskog nadbiskupa Mucija Kalinu da u njegovo ime u trogirskoj katedrali po povratku s koncila u Tridentu, organizira i vodi koncil dijeceze. D. FARLATI (3): 415.

⁶⁴ P. ANDREIS, *Povijest grada Trogira II*, Split 1978: 401, 403.

Detalj vezenog ornamenta predoltarnika s likovima Bogorodice s Djetetom, sv. Ivana Krstitelja i sv. Ivana evanđeliste, Zadar SICU

predgrada, također je Bembov grb isklesan na kamenom nadvratniku uz 1562. godinu u rimskoj kapitali.⁶⁵ Prema dostupnim povijesnim podacima nije mi međutim poznat razlog isticanja oba grba 1562. i 1563. godine, i unutar katedrale i na javnim gradskim prostorima. Očito je da su ova pokrivala ambona (sada možda čak u funkciji zastave) ceremonijalno ukrašavala katedralu u vrijeme svečanosti. No vrijedno je zabilježiti da je 1563. ime istog gradskog kneza Agostina Bembo urezano među imenima donatora i operarija u dugački zavjetni natpis na srebrnom kipu sv. Lovre iz sakristije koji je inače u paru s drugim trogirskim patronom sv. Ivanom.⁶⁶

⁶⁵ Uz grb je poslije pridodan natpis LA CHASA DE MATHEO MOGLIC.

⁶⁶ IOANES ET: LVDOVICUS CELII DEI LODI FRATRES ET HEREDES PAVLI ANTONII CIPICI PETRI FILII EORVM AVVUNCVLI VOTA PIE EXEQVENTES HOC SACRVM EREXERE. Ispod ovog natpisa teče drugi: PRETORE CLARISSIMO DOMINO AVGVSTINO BEMBO ET IACOBO CIGOLINO OPERARIO CELIO MDLXIII. C. FISKOVIĆ (1): 19, 57, bilj 24.

U analizi dijelova tih tekstilnih predmeta osim stilske vrlo je bitna i tehnička analiza. Oni su naime od 14. do 16. stoljeća slagani u slojevima, slikarskom bi se terminologijom reklo preslikavani. Na izvornoj podlozi od šišanoga crvenog glatkog baršuna slagani su slojevi veza. Crvena boja trogirskog prekrivača malo je tamnija od one zagrebačkog; nad obrubom od zelene svile, koju ima i zagrebački, našivena je crvena svilena vrpca s gustim kratkim resama. Trogirski je baršun nešto

Minijatura iz antifonara H, Zadar, samostan sv. Franje

duži.⁶⁷ U gornjem dijelu oba imaju prošiveni dio za vješanje. Podloga baršuna je laneno platno. Taj je baršun venecijanske provenijencije, iz 14. stoljeća prepo-

⁶⁷ 144 x 62 cm, naspram 130,3 x 61 cm zagrebačke, koja je najvjerojatnije skraćena u donjem dijelu. Vezeni su križevi dimenzija 49 x 48 cm naspram 50,8 x 49 cm.

znatljiv upravo po svilenom zelenom i crvenom obrubu.⁶⁸ Baršun i križ iz HPM su restaurirani pri čemu su analizirani.⁶⁹

Drugi sloj je izvezeni križ koji se po obliku i ornamentu može datirati u drugu polovinu 14. stoljeća. Može se zaključiti da je najvjerojatnije istovremen s baršunom. Treći sloj su vezeni likovi svetaca iz 15. stoljeća, a četvrti grbovi koji se mogu precizno datirati 1562-1563. godine.

Minijatura iz antifonara G, Zadar, samostan sv. Franje

Takve slojevite intervencije naglašavaju ulogu prekrivača kasnije znanih kao zastave u lokalnoj tradiciji gdje su u upotrebi bili barem do 18. stoljeća. Njihovo je značenje sigurno bilo naglašeno jer su se stoljećima čuvali, mijenjali i nadopunjavali. Lokalizirani su u trogirskoj katedrali s potpuno "domaćim" ikonografskim repertoarom. Vezeni križevi nastaju na crvenom baršunu pred kraj 14. stoljeća. U

⁶⁸ I. CHIAPINI DI SORIO, "Le premesse storiche della tessitura a Venezia", p.o: 9-13; A. GRUBER, *I veluti veneziani della collezione Abegg Stiftung di Berna* p.o: 15-20.

⁶⁹ Baršun potječe iz 14. a vez iz 15. stoljeća. S. PAVIČIĆ (51): 48, 50, 51, 92.

prvoj polovini 15. stoljeća iz Krakova se skidaju izvorne aplikacije te se na njihovom mjestu uz popravak veza našivaju svetački likovi. Potom se 1562-1563. oni djelomice skidaju, a na poprečne krakove postavljaju vezeni grbovi.⁷⁰

Sve te mijene omogućuju da se vezeni križevi lokaliziraju u Trogir. Na tragu smo lokalne trogirске vezilačke radionice koja je u drugoj polovici 14. stoljeću, uz vrlo dobru tehničku pripremu (upotrebu kartona i srebrne pozlaćene trake omotane oko svilene niti), vezla za katedralu na uvezenom mletačkom baršunu, uz posebni zadatak ukrašavanja i naglašavanja posebnih liturgijskih svečanosti.⁷¹ Nekoliko su desetljeća poslije, opet u Trogiru, vješto izvezeni svetački likovi i uklopljeni u raniji križ. Vez grbova iz 16. stoljeća već je znatno lošije kvalitete. Može li se pretpostaviti da su kao i u Zadru i na Rabu⁷² u 14. stoljeću vezle i trogirске benediktinke? Umjetnost vezenja u Dalmaciji cvate u vrijeme renesanse, zasigurno baštineći ranije tradicije.⁷³ Vještina izrade veza i tapiserija trogirске plemkinje Milice Korijolanović Cipiko u 16. stoljeću, opjevana stihovima Hanibala Lucića sigurno je nastavila raniju srednjovjekovnu tradiciju umjetničkog veza u Trogiru.⁷⁴

⁷⁰ Možemo samo nagađati o društvenom okviru svih tih mijena, značajnijim datumima u povijesti katedrale kada je blještala u potpunom sjaju cjelokupnog ornata: 1348. u vrijeme biskupa Vitturija uređuje se prvotna kapela sv. Ivana, 1438. godine papa Eugen IV. dodjeljuje trogirskoj katedrali trajni dar oprosta na blagdan sv. Ivana Trogirskog 14. studenoga. Godine 1468. u vrijeme biskupa Turlona počela se graditi nova Firentinčeva kapela sv. Ivana koja je dovršena 1497. godine. U njegovo vrijeme uvode se dvije nove trogirске svetkovine: blagdani sv. Jeronima od 1455 i sv. Sebastijana 1466. godine.

⁷¹ U trogirskoj vezilačkoj radionici mogao je nastati i vez s Bogorodicom s Djetetom, Imago Pitetais i apostolima, s misnice u franjevačkom samostanu u Hvaru, ako grbovi, kako je pretpostavio D. Domančić, upleteni među likove doista pripadaju trogirskim obiteljima Lucić i Cipiko. Usp. bilj. 27.

⁷² Vezilačke se radionice u tamošnjim benediktinskim samostanima spominju još u 11. stoljeću. I. OSTOJIĆ, (26):138; M. JURANIĆ, "Plašt kralja Ladislava" *Peristil* 33, Zagreb 1990: 32-34;

⁷³ U 15. i 16. stoljeću nastaje najveći broj vezenih ukrasa misnog ruha. Najpoznatiji je dubrovački vezilac Antun Hamzić. J. TADIĆ, *Grada o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII-XVI vijeku*, I, II, Beograd 1952; N. BEZIĆ-BOŽANIĆ "Prilog dubrovačkom umjetničkom vezivu XVI stoljeća," *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 14, Split 1962: 156-164; C. FISKOVIĆ, "Prilog za vezioca Antuna Hamzića u Korčuli", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36 (Petriciolojjev zbornik II), Split 1996: 59-78. Inače se vezilačke radionice u Dubrovniku spominju još od 14. stoljeća. Dragoslav Tardenović iz Neretve spominje se 1382. godine kao *acupictor* i *recamator*; M. SIVRIĆ, "Srednjovjekovna humska župa Luka", *Zbornik radova Povijest hrvatskog Počitelja*, Čapljina-Zagreb 1966: 221.

⁷⁴ "I pravi da zlato i srebrom s svilicom/ kad se stavi na to tva ruka s iglicom/ mogu nam očito staviti prid oči/ što god jim skrovito tva misal protoči", cit. po C. FISKOVIĆ, "Stare tapiserije u Dalmaciji", *Zbornik muzeja primenjene umetnosti* 19-20. Beograd 1975/76: 29-31.

CONTRIBUTI SUI TESSILI MEDIOEVALI A TROGIR PROPOSTA PER RICAMATORI LOCALI

Zoraida Demori Staničić

Nel Tesoro della cattedrale di Trogir (Traù), in cui si conservano da secoli preziose opere d'arte in argento e in oro, si trova anche un gran numero di oggetti liturgici in tessuto. Dal XIV al XIX secolo sono documentati molti legati alla cattedrale traurina, tra i quali numerosi oggetti in tessuto. Di particolare valore è una mitra vescovile di velluto rosso tagliato con applicazioni in seta ricamate con filo di seta e d'oro, decorata da perle, pietre semipreziose e gemme di pasta vitrea, con medaglioni dipinti nella tecnica della tempera su pergamena e ricoperti da cristallo di rocca.

La mitra è già stata analizzata da V. Đurić nell'anno 1960 ed esposta ad alcune mostre. È piatta, di forma triangolare, realizzata in velluto rosso tagliato conservatosi solo in parte. La fodera è in lino, a più strati. A dritto e a rovescio è decorata a ricamo su taffetà di seta rossa. Alla parte posteriore sono fissati due nastri.

Da entrambe le parti la mitra è decorata da un bordo di nastri applicati in seta rossa, ricamati con fili d'oro e di seta policroma. I tralci a foglie di vite svolgendosi riempiono lo spazio alternandosi a medaglioni goticeggianti quadrilobati in cui sono ricamati busti di santi.

Sulla parte anteriore, al centro, vi è un' applicazione a edicola in seta rossa. All'interno la incornicia una ghirlanda di piastrine dorate con gemme ovali sfaccettate, e agli angoli sono fissate pietre preziose quadrate più grandi. Sulla seta rossa è ricamata con fili di seta policroma una Madonna con il Bambino a figura intera nello schema della Glykofilousa. La affiancano medaglioni tondi dorati, sotto la cui copertura di cristallo vi sono miniature dipinte a tempera su pergamena. Quella a sinistra rappresenta Gesù Cristo con il Vangelo in mano nell'atto di benedire. Quella a destra rappresenta il bue alato, simbolo di S. Luca.

Sulla parte posteriore, che è del tutto identica a quella anteriore, nel bordo inferiore c'è una serie di santi che è difficile riconoscere. Nell'edicola centrale fa da pendant alla Madonna della parte anteriore la figura di Cristo con la corona sopra l'aureola. Nei medaglioni ricoperti da cristallo che affiancano la figura ci sono le miniature del leone alato di S. Marco e dell'angelo di S. Matteo.

Alla parte posteriore della mitra sono fissati due nastri (infule, lat. *fanones*) di velluto rosso, sui quali sono applicati a impuntura nastri dorati ricamati con ornamentazione geometrica a rilievo. I nastri verso il fondo si allargano a trapezio, sono decorati da tralci dorati ricamati che formano un fiore di giglio contornato da perline.

Lo stile delle miniature dai colori chiari e vivaci tra cui dominano i toni dell'azzurro che si sovrappongono in gradazione, lo sfondo dorato, i toni del rosa con spruzzi di rosso, appartiene indubbiamente al Trecento veneziano. Đurić ha classificato la mitra traurina, basandosi sull'Hahnloser, nel gruppo delle miniature sotto cristallo della fine del XIII e degli inizi del XIV secolo. Di recente da questo gruppo A. Neff ha separato *Il Maestro della croce di Atri*. Le miniature di questa croce italiana, datata intorno all'anno 1300, mostrano una grande somiglianza con quelle traurine nell'iconografia e nella fattura. Ma il colorito è del tutto diverso, i

colori sono molto vivaci, e il volume è costruito per gradazione tonale. Considerate le caratteristiche stilistiche dei ricami e delle miniature dipinte e la fattura tipica dell'oreficeria con l'impiego di pietre semipreziose e preziose, di gemme vitree, di cristallo di rocca, la seta e il velluto rosso usati, la mitra si può datare tra il 1320 e il 1350 e attribuire a botteghe veneziane. Le miniature sono vicine allo stile della bottega del Maestro di Atri, ma sono certamente posteriori a quelle sulla croce.

Una tradizione locale collegava la mitra al vescovo Nikola Kažotić. Considerata la datazione proposta essa è anteriore alla durata in carica di questo vescovo (1362-1371). Forse è possibile collegarla al predecessore del Kažotić alla cattedra vescovile, Bartolomeo di Valmontone, che giunse da Avignone e Padova, nel 1349, a sostituire il vescovo traurino.

Nello stesso Tesoro si conserva il drappo coprileggio del Vangelo, che è stato a lungo considerato uno stendardo. Il velluto rosso liscio tagliato è decorato da una croce ricamata a bracci uguali, con applicazioni ricamate in seta policroma. L'applicazione superiore mostra la figura del vescovo S. Giovanni da Traù ricamata su tela di lino. L'applicazione inferiore e quella all'incrocio dei bracci sono strappate. Nei bracci laterali della croce sono applicati stemmi ricamati. I bracci della croce sono riempiti con tralci a rilievo ricamati svolgentisi a foglie doppie cuoriformi, che si congiungono formando un piccolo fiore di giglio. La croce presenta i caratteri delle croci gotiche del XIV e del principio del XV secolo con i tipici bracci quadrilobati e con minute decorazioni floreali sul contorno. Il tralcio a rilievo con cui sono ricamate le croci s'incontra spesso inciso sulle croci argente processionali gotiche e nelle miniature dello stesso periodo. I ricami sono su tela di lino applicata al velluto. La tela di lino è rinforzata da uno strato di carta.

Due croci del tutto identiche, ricamate su velluto rosso, si conservano a Zagabria nel Museo Storico Croato e nel Museo di Arti Applicate. Il loro ricamo è identico, come anche le applicazioni con ricamate figure di santi che raffigurano i santi traurini S. Giovanni da Traù, S. Lorenzo e S. Girolamo. Le figure sono riprese dalla pittura del Quattrocento con la tipica composizione frontale dall'ampia impostazione delle figure a mezzobusto e con la messa in rilievo degli attributi che sono collocati davanti alla figura. Solo guardando attentamente si nota che le applicazioni con i santi sono state aggiunte in un secondo tempo ai quadrilobi dei bracci della croce, dai quali prima sono state probabilmente scucite le applicazioni originarie.

Nemmeno gli stemmi ricamati su seta sono contemporanei alle croci. Sono stati applicati successivamente sui quadrilobi dei bracci sui quali erano molto probabilmente raffigurati dei santi. Secondo gli stemmari veneziani sono riconosciuti come stemmi delle famiglie patrizie Bembo e Cornaro. Due Cornaro furono vescovi traurini: Federico Cornaro dal 1560-1561 (molto probabilmente non venne mai a Trogir), al quale successe nel 1561 il fratello Alvise, fino al 1567 quando andò a Roma. Gli stemmi sono stati chiaramente applicati nel momento in cui a Trogir erano presenti i membri di entrambe le famiglie. Nell'anno 1563 Augustino Bembo era conte e capitano della città, Federico Cornaro invece vescovo traurino.

Nell'analisi delle opere oltre all'analisi stilistica è molto importante l'analisi tecnica. Questi drappi infatti nell'arco di tempo dal XIV al XVI secolo sono stati "rifatti" o meglio ricomposti in più strati. Sul fondo originario di velluto rosso liscio tagliato nella seconda metà del XIV secolo fu ricamata la croce. In essa nel

XV secolo furono collocate figure di santi, e nel 1562-1563 gli stemmi Bembo e Cornaro. Interventi così stratificati evidenziano il ruolo avuto da questi drappi-stendardi nella tradizione locale, dove erano in uso almeno fino al XVIII secolo.

Tutte le trasformazioni permettono di localizzare tutte e tre le croci ricamate a Trogir, rinviando così alla presenza di una bottega locale di ricamo che nel XIV secolo, con un'ottima preparazione tecnica, eseguiva ricami per la cattedrale su velluto importato da Venezia.